ABDÜLKÂHİR BİN ABDURRAHMÂN (Ebû Bekr-i Cürcânî)

Meşhûr nahiv âlimlerinden. İsmi, Abdülkâhir bin Abdurrahmân bin Muhammed el-Cürcânî'dir. Künyesi, Ebû Bekr'dir. İran'ın Hazar Denizi kıyısında bulunan Cürcân kasabasında doğdu. Nahiv ilminde meşhûr ve en büyük âlimlerden oldu. Vera', takvâ ve fazileti çok olup dillerde dolaşırdı, İ'tikâdda Eş'arî ve amelde Şafiî mezhebinde idi. Çok kıymetli şiirleri vardır. 471 (m. 1078) senesinde vefât etti.

Nahiv âlimlerinden olan Ebû Bekr-i Cürcânî, Arab dili ve edebiyatında İmâm, en büyük üstâd kabûl edilmektedir. Nahiv ilmini, yalnız Ebû Ali Fârisî'nin yeğeninden almış, ondan başkasından öğrenmemiştir. Zîrâ memleketinden çıkıp başka tarafa gitmemişti. Arabçanın lügat, sarf, nahiv, meânî, beyân gibi âlet ilimlerinde, zamanının âlimleri arasında en ileri gelenlerdendi. Kendisinden, Ali bin Ebî Zeyd el-Fasîhî çok ilim aldı.

Selfi (veya Sel'î) "Mu'cem" adındaki eserinde diyor ki, "O, vera' ve zühd sahibi idi. Kanâat etmesi çoktu. Dünyâ malına düşkün değildi. Birgün, Ebû Bekr-i Cürcânî namazda iken evine hırsız girdi. Evde bulunan herşeyi alıp götürdü. Cürcânî, soygunun farkına vardığı hâlde namazını bozmadı."

Eserleri çoktur. Başlıcaları şunlardır:

1. Kitâb-ül-Mugnî fî şerh-il-İzâh: "İzah" kitabına yaptığı 30 cildlik şerhtir.

2. Kitâb-ül-muktesîd: "Mugnî" adındakikitabına yaptığı 3 cildlik şerhtir.

3. İ'câz-ül-Kur'ân

4. Kitâb-ül-arûz

5. Şerh-ül-Fâtiha

6. El-Kebîr-üs-Sagîr

7. El-Cümel-ül-avâmil

8. El-Mîet-ül-umde fît-tasrif: Sarf ilminedâirdir.

9. El-Miftâh

10. Et-Telhîs: "Cûmel" kitabının şerhidir.

11. Delâil-ül-i'câz: En kıymetli ve en büyük eserlerindendir.

12. Esrâr-ül-belâga: Meânî ve beyân ilimlerine âit bir eserdir.

(Delâil-ül-i'câz) ve (Esrâr-ül-belâga) kitapları çok değerli, olup, meânî ve beyân ilimlerinde birer hârikadır. Sonra gelen âlimlerin ilimleri de, bu iki ilimde, bu iki esere dayanmıştır. Sonraki âlimler, bu kitaplardaki yüksek bilgileri toplayarak eserlerini süslemişlerdir. Sanki onun bu iki kitabı, onların gıdası olmuş ve böylece Kur'ân-ı kerîmin i'câzının güzelliğini anlıyabilmişlerdir. Bunlardan başka makbûl ve kıymetli eserleri de vardır.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu'cem-ül-müellifîn cild-5, sh. 310

2) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-5, sh. 149

3) Fevât-ül-vefeyât cild-2, sh. 369

4) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 340

5) Bugyet-ül-vuât cild-2, sh. 106

6) Esmâ-ül-müellifîn cild-1 sh. 606

7) Tabakât-ül-müfessirîn (Dâvûdî) cild-1 sh. 330

8) Keşf-üz-zünûn sh. 83, 160, 212, 453, 454